

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı, 20. yüzyıl dünya siyasetinin şekillenmesinin en büyük amillerindendir. Bu savaş gerek Türkiye'nin gerekse Polonya'nın siyasetini derinden etkileyecek sonuçları barındırır. Savaş sonunda Polonya 123 yılın ardından bağımsızlığına yeniden kavuşurken, Osmanlı Devleti bir işgal sürecine girmiştir. Buna mukabil Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'nın başlatacağı milli mücadele, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla neticelenmiştir. Bu bağlamda Atatürk dönemi Türkiye-Polonya ilişkilerini milli mücadele süreci ve sonrası olarak iki dönemde incelemek mümkündür. Daha Birinci Dünya Savaşı sürerken Polonya, Osmanlı Devleti ile irtibat kurmuş ve İstanbul'a askeri temsilciler göndermiştir. 1919'da ise İstanbul'a gönderdiği diplomatlarla Babıali Nezdinde Polonya Diplomatik Delegasyonu'nu kurmuştur. Böylece Türkiye-Polonya ilişkileri tekrar resmiyet kazanmıştır. Bu diplomatik temsilcilik İstanbul'da 1923 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. 1919-1921 arası Witold Jodko-Narkiewicz Polonya Diplomatik Delegasyonu'nun başında yer almıştır. 1921-1923 yıllarında ise Władysław Baranowski bu görevi yürütmüştür.

Polonya, bağımsızlığı tekrar kazanmasının ardından hızlı bir şekilde dış politika hedeflerini belirlemişti. Bu hedefler doğrultusunda kadim dostu Türkiye ile münasebetlerini derhal kurmak da yer alıyordu. İstanbul'a temsilcilerini gönderirken hem siyasi hem ticari ilişkilerini canlandırma temelinde ilerledi. İstanbul'daki diplomatik temsilcilik, milli mücadele sürecini yakinen takip etti. 1920 yılı ortalarından itibaren Polonya tarafı Ankara Hükümeti ile irtibat kurma niyetindeydi. Jodko-Narkiewicz ve ardından Baranowski'nin Ankara Hükümeti ile irtibat kurulması önerisinden bir süre sonra bu işle görevlendirilen Tadeusz Gasztowtt, 1921 yılı mart ayında gizlice Ankara'ya gitti. Gasztowtt Ankara'da Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere millî mücadele hareketinin önemli şahsiyetleri ile görüştü. O sıralarda gündemde olan Polonya-Sovyet Rusya Savaşı konusunda bilgi verdi. Bu bağlamda Gasztowtt, Mustafa Kemal Paşa'ya Polonya'nın temas kurma isteğini ve ilişkilerini geliştirme niyetini aktardı ve buna aldığı olumlu cevap ile Mayıs 1921'de İstanbul'a döndü.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu dönemde dış politika hedeflerine bakıldığında mümkün merteye yabancı devletlerle diplomatik ilişkiler kurup uluslararası arenada yer edinme gayesi taşıdığından söz edilebilir. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl boyunca Polonyalı mültecilere destek verdiği malumdu. Birinci Dünya Savaşı'nda da Türkler Polonyalılarla savaşmamıştı. Aksine barış ve dostluk içinde geçen son iki yüzyıl söz konusu idi. Orta ve Doğu Avrupa'da önemli bir denge unsuru olan Polonya ile ilişkilerin geliştirilmesi de Mustafa Kemal Paşa açısından önemi haizdi. Bu bağlamda milli mücadele sürecinde sürdürülen temaslar, Lozan Barış Görüşmeleri'ne de yansdı. Polonya, Lozan'da 20 Kasım 1922'de başlayan görüşmelere doğrudan çağrılmasa da yaptığı hamleler neticesinde Lozan'a bir heyet gönderebildi. Polonya Heyeti'nin başkanı Jan Modzelewski ile Türkiye'nin heyet başkanı İsmet Paşa arasında görüşmeler ve fikir teatileri yapıldı. Ancak Ankara Hükümeti, Polonya'dan İstanbul'daki Diplomatik Temsilciliği'ni kapatmasını ve sadece Ankara Hükümeti'ni muhatap kabul etmesini istedi. Bunun üzerine Mayıs 1923'te İstanbul Diplomatik Temsilciği lağvedildi ve Władysław Baranowski Polonya'ya döndü. Türkiye ve Polonya heyetleri Lozan'da yaptıkları görüşmeler neticesinde bir dostluk antlaşması hazırladılar. Lozan Barış Antlaşması'ndan bir gün önce 23 Temmuz 1923'te Türkiye-Polonya Dostluk Antlaşması imza edildi. Bu antlaşma, her iki ülkenin iyi niyetini ve ilişkilerini geliştirmeyi hedefleyen maddeleri içeriyordu. Ayrıca aynı gün ticaret ve ikamet antlaşmaları da imzalandı. Böylece Türkiye ile Polonya arasında 20. yüzyılın ilk antlaşması imza edilmişti. Aynı zamanda Türkiye-Polonya ilişkilerinin ikinci safhası başlamıştı. Antlaşmanın TBMM ve Polonya Sejmi tarafından tasdiki Aralık 1923'te büyük coşkuyla yapıldı.

1923 ve 1924 yıllarında Mustafa Kemal Paşa'nın dış politika prensipleri uyarınca birçok devlet ile dostluk antlaşması

imzalandığını görmek mümkündür. Türkiye-Polonya Dostluk Antlaşması bu gibi antlaşmalar içerisinde Avrupa devletleriyle yapılmış antlaşmaların ilkidir denebilir. Bu süreçten itibaren Lozan Dostluk Antlaşması gereği Türkiye ve Polonya karşılıklı olarak birer elçi gönderme hazırlığına girer. Neticede 1924 yılı başında İbrahim Tali (Öngören) Bey Varşova'ya, Roman Knoll ise Ankara'ya atanır. Her iki elçi de 25 Haziran 1924 günü manidar bir şekilde aynı gün güven mektuplarını diğer devlet başkanına sunarak resmen göreve başlar. Bu noktadan itibaren her iki devletin ortak noktası da siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesidir. Nitekim 1924 yılı Eylül ayında İstanbul'da Tophane'de açılan Polonya Sanayi Sergisi, bir taraftan ticari ilişkilerin geliştirilmesini sağlarken, diğer taraftan Polonya'nın Türkiye ve Ortadoğu coğrafyasında pazar arama girişimlerinin hizmet etmiş oldu. Burada Polonya üretimi endüstri malzemeleri ve uçaklar da sergilendi.

Yeni kurulmuş iki devletin ilk elçileri olarak göreve başlayan İbrahim Tali Bey ve Roman Knoll bazı zorluklar yaşadılar. Öncelikle bir elçilik binası geçici olarak da olsa bulundu ve elçilik personeli teşkil edildi. Mamafih gerek İbrahim Tali Bey'in gerekse Roman Knoll'un elçilikleri kısa sürdü. Resmen 1926 yılı şubat ayına kadar devam eden İbrahim Tali Bey'in ve Roman Knoll'un elçilikleri iki ülke açısından başlangıcı temsil etmesi bakımından önem taşır. Ayrıca İbrahim Tali Bey, görevi esnasında Baltık ülkeleri ile ilk temasların kurulması ve antlaşmalar imzalanması görevini de ifa etti. Atatürk döneminde her iki ülke de öncelikle elçi, daha sonra büyükelçi rütbesinde diplomatlarla temsil sağladı. Varşova'ya atanan ikinci elçi, yazar-şair Yahya Kemal Beyatlı oldu. 1926-1929 yılları arasındaki elçiliği, Atatürk döneminde Türkiye'nin entelektüel simalarının diplomat olarak görevlendirilmesine bir örnek teşkil eder.

Atatürk dönemi Türkiye-Polonya ilişkilerinde siyasi öncelik olarak her iki devlet de uluslararası arenada kendisini gösterme ilkesini yürüttü. İngiltere ve Fransa gibi devletlere mesafeli yaklaşım, Türkiye açısından diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirmeyi gerekli kıldı. Diğer yandan Sovyet Rusya ile Türkiye arasında daha milli mücadele sürecinde irtibatların başlaması ve iyi münasebetlerin varlığı, Polonya açısından rahatsız edici bir durum olarak görüldü. Zira Polonya'nın tarihi olarak en çok sorun yaşadığı ve henüz tahakkümünden kurtulduğu devlet Rusya idi. Polonya Cumhuriyeti'nin kurucusu Józef Piłsudski'nin Rusya'nın nüfuz yayılcılığına karşı oluşturduğu prometeizm doktrini çerçevesinde Atatürk döneminde Polonya'nın ve diplomatlarının Türkiye'deki siyasi emellerine ve faaliyetlerine damga vuran husus prometeizm hareketi idi.

Diğer yandan ikili ilişkilerde önem taşıyan öncelikli konulardan olan ekonomi ve ticaret ise her geçen yıl daha da artarak devam etti. Türkiye daha ziyade gıda maddeleri ihraç ederken Polonya sanayi ürünleri ihraç etmekteydi. Türkiye tarafı tahin helvası, tütün, yaş ve kuru meyve, fındık, pamuk, yün ihraç ederken; demir-çelik ve mamulleri, sanayi makinaları, çinko, çatal, bıçak vs., mutfak eşyası, mobilya, tekstil malzemeleri, fanila, iplik, tahta plak Polonya tarafının ihraç ettiği başlıca ürünlerdi. Malların ticaret rotası, deniz yoluyla Hamburg, Trieste veya Gdańsk (Danzig) Serbest Bölgesi üzerinden gerçekleştirildi. Mamul ürünlerini teşhir için Poznań, Lwów (Lviv) gibi şehirlerde açılan fuarlara Türkiye tarafı da katıldı.

Ayrıca Atatürk döneminde askeri heyetler vasıtasıyla ikili ilişkilerin askeri boyutta da geliştirilmesi söz konusudur. 1924 yılında Naci Paşa başkanlığındaki heyet, Polonya'yı ziyaret etmiştir. Ayrıca Polonya Harbiye Nazırı General Władysław Sikorski'nin Polonya'nın askeri tatbikatlarına Türkiye'den askeri heyetlerin de hazır bulunması yönünde talebi olmuştur. Yine Çanakkale Savaşları'nda görev alan Polonya asıllı Ludomił Rayski, savaştan sonra Polonya'ya dönmüş ve Polonya ordusunda yükselmiş idi. Kendisi 1928 yılında Polonya Ordusu Havacılık Dairesi Şefi sıfatıyla Türkiye'ye tekrardan ziyarette bulundu ve beraberindeki heyet eşliğinde iki ülke arasında işbirlikleri gündeme getirildi.

Bu dönemde iki ülke arasında bilimsel ilişkiler de geliştirildi. Bilim adamlarından oluşan heyetler her iki ülke arasında ziyaretlerde bulundu. 1925'te Türkiye'den bir bilim heyeti Varşova'ya gitti. 1933 yılında Türk ve Leh öğrenciler yaz tatilinde değişim programı kapsamında karşılıklı ziyaretler yaptı. 1919'da Krakov'daki Jagiellon Üniversitesi'nde, 1933 yılında Varşova Üniversitesi'nde Türkoloji kürsüleri kuruldu. 1934 yılı itibariyle Polonya Edebiyat Akademisi ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti arasında temaslar sağlandı.

1923 Türkiye-Polonya Dostluk Antlaşması'ndan sonra ihtiyaçlara binaen yeni antlaşmalar da imzalandı. 1927 yılında Türkiye ile Polonya arasında yeni bir Türkiye-Polonya Konsolosluk Mukavelenamesi imzalandı. Türkiye'nin bu dönemde Liwów (Lemberg/Lviv) ve Gdańsk'ta şebkenderlikleri mevcuttu. Polonya'nın ise İstanbul'da konsolosluğu vardı. 1929 yılında yeni bir ticaret antlaşması daha imzalandı. Ankara'daki Polonya Elçiliği 1929 yılında Kavaklıdere'de inşa edilen ve günümüzde de faaliyet gösteren binasına taşındı. Varşova'da ise geçici olarak kullanılan Saski Bahçesi yakınlarındaki binadan sonra, 1925 yılında Polonya devletinin verdiği arsada inşa edilen Chopin Sokağı'ndaki binada İkinci Dünya Savaşı'na kadar Türk Elçiliği vazife yürüttü. 1928 yılında yapılan antlaşmayı mukabil her iki taraf 1930 yılında elçiliklerini büyükelçilik seviyesine çıkarttı. 1932'de Türkiye ile Polonya arasında İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması yenilendi. Tekraren 1937'de ticaret antlaşmasının, 1938 yılında Türkiye-Polonya konsolosluk antlaşmasının tadili yapıldı.

Atatürk döneminde Polonya'da büyükelçilik görevini en uzun ifa eden kişi Ahmet Ferit Tek oldu. Kendisi 1932-1939 yılları arası Varşova'da görev yaptı. Polonya tarafında ise Kazimierz Olszowski (1928-1933), Jerzy Potocki (1933-1936) Michał Sokolnicki (1936-1945) en uzun görev yapan diplomatlar oldu.

1932 yılında Polonya'nın ilk devlet başkanı Mareşal Józef Piłsudski Mısır seyahati dönüşü İstanbul'u da ziyaret etti. Aynı yıl Polonya Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Józef Beck de İstanbul'a ziyarette bulundu. 1930'lu yıllar tüm dünyada olduğu gibi Polonya ve Türkiye açısından da güvenlik kaygılarının yaşandığı bir dönemdi. Bu doğrultuda Atatürk hem doğu hem batı komşularıyla paktlar imzalarken, Polonya da özellikle tereddüt yaşadığı komşuları Sovyetler Birliği ve Almanya ile saldırmazlık paktları imzalama yoluna gitti. Bu politikalar çerçevesinde Türkiye ile Polonya arasında ilişkileri zedeleyen olumsuz bir tutum görülmedi.

İkili ilişkiler açısından önemli bir tarihi hadise 1933 yılında II. Viyana Kuşatması'nın 250. yıldönümü münasebetiyle Polonya Kralı III. Jan Sobieski (1629-1696) için Varşova'da yapılacak kutlamalardı. Bu kutlamaların Türklük ve Türkiye aleyhine incitici bir gösteriye dönüşmemesi yönünde Türk Büyükelçiliği faaliyet gösterdi. Nitekim yapılan merasimlerde de bu yönde bir olumsuz durum seyretmedi. Ayrıca Ahmet Ferit Tek'in büyükelçiliği (1932-1939) döneminde 1916 yılında Galiçya cephesinde şehit düşen askerlerin bulunduğu Galiçya'daki Türk şehitlikleri için girişimlerde bulunuldu. Bu şehitliklerin zarar görmemesi ve tamir edilmesi yönünde çaba sarf edildi. Atatürk 1937'de tarihi ilişkilerin ve Osmanlı Devleti'nin Polonya'nın bağımsızlığına ve mültecilerine verdiği desteğin sembollerinden olan İstanbul'daki Leh köyünü, yani Polonezköy'ü ziyaret ederek buradaki köylülerle buluştu.

1935'te Mareşal Józef Piłsudski'nin, 1938'te ise Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı iki ülke nezdinde büyük üzüntüye sebep oldu. Karşılıklı taziyeler bildirildi. Atatürk döneminde Polonya'da 1922-1926 yıllarında Stanisław Wojciechowski ve 1926-1939 yıllarında Ignacy Mościcki cumhurbaşkanı olarak görev yaptı.

Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen İsmet İnönü döneminde yedi yıldır Varşova'da büyükelçi görevini yürüten Ahmet Ferit Tek'in yerine Cemal Hüsnü Taray atandı. Ağustos 1939'da görevine

başlayan Taray, 1 Eylül'de İkinci Dünya Savaşı'nın Almanya'nın Polonya'ya saldırısının ardından patlak vermesi nedeniyle Varşova görevini çok kısa süreliğine yürütebildi. Önce Romanya'ya geçip sonra Türkiye'ye dönen Taray, Polonya Yeraltı Hükümeti nezdinde Türkiye'nin temsilci olarak Angers'te bir yıl kadar görev yaptı. Diğer yandan savaş ortamından uzak duran Türkiye'de büyükelçilik vazifesini sürdüren Michał Sokolnicki, Ankara'da ülkesi için faaliyet göstermeye devam etti. Savaş esnasında birçok Polonyalı göçmen, Türkiye'ye sığındı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Almanya Büyükelçisi Franz von Papen'in Polonya Büyükelçiliği binasını savaş esnasında Almanya'ya teslim etmesi talebine "Polonya'nın taksimi zamanında Türkiye, Polonya elçisinin gelişini 150 sene beklemiştir. Şimdi çok kısa bir müddet için Polonyalı dostlarımızı kıramam ve sizin bu talebinizi Türkiye katıyen yerine getirmez" yanıtı Türkiye-Polonya dostluğunun nişanesi olarak günümüzde de yaşatılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Polonya'nın Sovyetler Birliği'nin başı çektiği Doğu Bloku'unda yer alması ve Varşova Pakti mensubu olması, Türkiye'nin ise NATO üyeliği, her iki ülkenin Soğuk Savaş döneminde siyasi ilişkilerinin yoğun düzeyde yürütülmemesi sonucunu getirdi. Diğer taraftan ekonomik ilişkiler bilfiil sürdürüldü. 1989'da Polonya'daki Dayanışma hareketinin Polonya Halk Cumhuriyeti idaresini sona erdirmesi ve Polonya'nın demokrasiye geçişiyle, Türkiye-Polonya ilişkilerinde yeni bir safha başladı. Öyle ki hali hazırda hem siyasi hem ekonomik düzeyde yoğun bir ilişki süreci söz konusudur.

Netice itibarıyla Atatürk döneminde Türkiye-Polonya ilişkileri, yeni kurulmuş iki devletin kadim dostluk zemini üzerinden tekrar canlanmıştır. Gerek Türkiye gerek Polonya açısından ikili münasebetlere önem atfedilmiştir. Kaynakların belirttiği üzere cumhuriyetin ilanından sonra Ankara'ya gelen yabancı devlet elçileri içerisinde ikinci elçi Polonya elçisidir. Aynı şekilde Türkiye'nin yabancı devletlere gönderdiği elçiler içerisinde ikinci elçi de Varşova'ya gönderilen elçi olmuştur. Bu durum hem siyasi hem ekonomik boyutta münasebetlerin kısa sürede gelişmesine olanak tanımıştır. Atatürk'ün dış siyaseti bağlamında Polonya, Birinci Dünya Savaşı'nda ve milli mücadele döneminde mücadele ettiği devletlerden birisi olmaması bakımından yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası arenada kendisini gösterdiği ve dostluk ve işbirliği geliştirdiği ülkelerden birisi olmuştur. Nitekim bu durum ilerleyen yıllarda siyasi ve ticari yansımalar olarak kendisini göstermiştir. Atatürk sonrası ikili ilişkilerde ise yeni bir safha görülecektir.

Hacer TOPAKTAŞ ÜSTÜNER

KAYNAKÇA

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Ankarze - Historia, Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, Ankara (y.y)

AKŞİN, Aptülahat, **Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1991.

Bartoszewicz, Henryk, "Misja Romana Knolla w Turcji 1924-1925", **Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej**, C XXXVI, 2001, s.109-126.

Bartoszewicz, Henryk, **Roman Knoll polityk i dyplomata**, Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 2018.

Chainskyi, Iurii, **Walka za kulisami dyplomacji międzywojennej: Turcja w Polskiej Polityce Prometejskiej w latach 1918-1932**, Studium Europy-Wschodniej UW, Warszawa 2020.

Chmielowska, Danuta, "The Stand of Polish Government Towards the Stabilization of Turkey After The Versailles Treaty Lausanne Conference in 1923", **5. Uluslararası Atatürk Kongresi Ankara 2003, Tebliğler**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 2005, s.705-709.

Chmielowska, Danuta, **Polsko-tureckie stosunki dyplomatyczne w okresie międzywojennym**, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2006.

Dışişleri Vekaleti Yıllığı, Dışişleri Vekaleti, Ankara 1954.

Dilek, Mehmet Sait, "TBMM Hükümeti ile Polonya Cumhuriyeti (Lehistan) Arasında 23 Temmuz 1923 Tarihinde İmzalanan Antlaşmalar ve Tarafların Dış Politika Yaklaşımları", **Turkish Studies**, C 8/9, 2013, s.1127-1147.

Długołęcki, Piotr, "Odrodzenie polskiej służby dyplomatycznej", **Dyplomacja w Służbie Rzeczypospolitej 1918-1939, Publikacja Pokonferencyjna z Okazji Dnia Służby Zagranicznej**, 16.11.2018, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2019, s.13-22.

Dominik, Paulina, "A Young Turk from Lehistan: Tadeusz Gasztowt aka Seyfeddin Bey (1881- 1936) and his Activities during the Second Constitutional Period (1908 - 1918)", **Occasional Papers in Ottoman Biographies** nr. 2/2014, Otto-Friedrich-Universität Bamberg Yayınları, Bamberg 2014.

Dominik, Paulina, **For our freedom and yours: a global biography of Seyfeddin Thadée Gasztowtt (1881-1936)**, Doktora Tezi, Freie Universität Berlin 2021.

Düstur (Üçüncü Tertip), C 7, 8, Başvekalet Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğü, Ankara 1336-1959.

Girgin, Kemal, **Hariciye Tarihimiz: (teşkilat ve protokol): Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.

Historia Polskiej Dyplomacji, ed. Piotr Lossowski, IV, PWN, Warszawa 1995.

Kolodziejczyk, Dariusz, "Komşuluktan Kardeşliğe: Osmanlı-Polonya ve Türkiye-Polonya Tarihi İlişkilerinden Birkaç Manzara", **600.Yılında Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu Bildirileri**, ed. Hacer Topaktaş, Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 2014, s.36-49.

Kuchnke, Monika, "Gmach Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Ankarze i jego architekt Karol Iwanicki (1870-1940)", **Kwartalnik Architektury i Urbanistyki**, C 55/4, 2010, s.103-116.

Lehistan Sanayi Sergisi/ Exposition Polonaise à Constantinople, İstanbul 1924.

Malkoç, Eminalp, "1924 Lehistan (Polonya) Sanayi Sergisinin Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Basınına Yansımaları", **Acta Turcica**, Polonya ve Türk Dünyası Özel Sayısı, (Polonya ve Türk Dünyası Sempozyum Bildirileri 13-14 Mayıs 2019), Krakow 2019, s. 9-25.

Nykiel, Piotr, "Birinci Dünya Harbi Döneminde Polonyalılar ile Türkler Arasındaki Askeri İlişkiler", **600.Yılında Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu Bildirileri**, ed. Hacer Topaktaş, Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 2014, s.74-89.

Nykiel, Piotr, **Mahometanie Wernyhory. Turcy na froncie galicyjskim w latach 1916-1917**, Wydawnictwo Libron, Kraków 2020.

Olszowska, Karolina, "Polskie uchodźstwo w Turcji podczas II wojny światowej", **Pamięć i Sprawiedliwość**, C 1/39, 2022, s.232-248.

Özdemir, Nuray, "Ahmet Ferit Tek'in Büyükelçiliği Döneminde Türkiye-Polonya İlişkileri (1932-1939)", **Türkiye-Polonya İlişkilerinde "Temas Alanları" 1414-2014 Uluslararası Konferansı Bildiriler Kitabı**, ed. Hacer Topaktaş, Natalia Krolikowska, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2017, s.373-401.

Przemysł Polski a Turcja, Ilustrowana Księga Pamiątkowa/Lehistan Sanayi'i ve Türkiye, İstanbul Leh Sergisi Hatırası Resimli Mecmuası, ed. Ludwik Łydko, Józef Stanach, Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, Ankara 2006.

Schwarzburg-Günther, Władysław, **Pióropusz i Szpada, Wspomnienia ze Służby Zagranicznej**, Księgarnia Polska w Paryżu, Paris 1963.

Sokolnicki, Michał, "Polityka Piłsudskiego a Turcja", **Niepodległość**, C 6, 1958: 5-22.

Sokolnicki, Michał, **Dziennik Ankarski 1939-1943**, Gryf, London 1965.

Soysal, İsmail, **Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları**, C I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

Stosunki dyplomatyczne Polski, Informator, Krzysztof Szczepanik vd. (der.), I Europa 1918-2006, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2007.

Stępnia, Władysław, **Dyplomacja polska na Bałkanach (1918-1926)**, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 1998.

Şimşir, Bilal N., **Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları**, C. III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

Şimşir, Bilal N., "Şair Yahya Kemal Beyatlı'nın Elçiliği ve Büyükelçiliği", **ATAM**, C. XXIII/67-68-69, 2007, s. 11-87.

Topaktaş, Hacer, "Polonya'nın Türkiye'deki İlk Daimi Elçiliğinin Kurulma Süreci: Tarihsel Dinamikler", **Uluslararası İlişkiler**, C11/43, 2014, s.105-125.

Topaktaş Üstüner, Hacer, "I. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye-Polonya İlişkilerinin Yeniden Tesisi (1918-1928)", **600. Yılında Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu Bildirileri**, (27-28 Eylül 2014, Beykoz), Beykoz Belediyesi Yayınları, İstanbul 2019, 96-102.

Türkiye ile Lehistan Arasında Münakd Muhadenet Muahedenamesi ve Ticaret ve İkamet Mukavelenmeleri, Ahmed İhsan Matbaası, İstanbul 1339/1923.

Urzednicy Służby Zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej 1918-1945, Przewodnik biograficzny, haz. Krzysztof Smolana, I, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2020.

Yılmaz Odabaşı, Hadiye, "Türkiye-Polonya İlişkilerinin Tesisinde Başlıca Dış Dinamiklerin Fonksiyonu", **Journal of Universal History Studies**, C 2/2, 2019, s.308-316.

26/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-donemi-turkiye-polonya-iliskileri/?pdf=7248> adresinden erişilmiştir